

Kap 22 : Successionsordningen

De europeiska monarkernas exakta befogenheter var sällan dokumenterade – det dröjde in på 1700-talet innan så var fallet. Däremot var successionsordningen reglerad in i detalj. Det fanns en juridisk tradition som gick tillbaka till den ”saliska lagen”.¹ Denna var en latinsk uppteckning av de nordfranska ”saliska” frankernas rättspraxis. Originaldokumentet var från cirka år 500 men ändringar och tillägg förekom ända fram till 800-talet. Den saliska lagen specificerade *agnatisk* (manlig) arvsföljd enligt turordningen äldste sonen först, om ingen son fanns övergick tronen till äldste brodern, därefter äldste manlige kusinen, o s v allt längre bort i släkträdets. Kungliga personer styrde därför sällan sina livsöden. T ex drottning Sofias bror Vilhelm utnämndes 1890, efter att 1866 ha förlorat sitt hertigdöme Nassau till Preussen, något oväntat till storhertig av Luxemburg. Detta eftersom Luxemburg var i personalunion med Nederländerna men länderna hade olika successionsordningar som måste jämkas ihop, vilket misslyckades. När drottning Wilhelmina tillträdde i Nederländerna upplöstes unionen och länderna återfick varsin regent.

Sverige var från 1544 ett arvrike. Den saliska lagen infördes med 1720 års regeringsform. Dessförinnan hade gällt en variant, *agnatisk-kognatisk* arvsföljd, att kvinnor ärvde tronen om det inte fanns någon manlig tronarvinge i släkträdets. (Det fanns även en variant – dock ej i Sverige – så att kvinnan själv inte blev regent men hennes son. Under tiden fram till myndighetsdagen styrdes då riket genom en förmyndare.) Efter andra världskriget införde de flesta kvarvarande monarkier könsneutral *full kognatisk* arvsföljd enligt turordningen äldsta barnet först, om inga barn äldsta kusinen, o s v allt längre bort i släkträdets. I Sverige skedde detta 1980.²

* * *

Om ingen tronarvinge fanns måste en ny dynasti tillsättas. 1809-1974 var detta reglerat i lag, successionsordningen §9. Man betedde sig som under romartiden. Caesar adopterade Augustus. Karl XIII adopterade både Karl August & Jean Baptiste Bernadotte. Detta gjorde juridiskt ätterna till icke-geneologiska sidolinjer av huset Oldenburg. Det fanns särbestämmelser inskrivna i Jean Baptistes adoption som skar av hans släktingar från tronföljden, närmast hans bror Jean Evangeliste (1754-1813) och dennes två söner Gustave (1800-1887) och Oscar (1807-1883).

Lydelsen av §9 var: ”Skulle den olycka timma, att hela kungahuset, inom vilket arvsrätten till riket räknas, antingen på manliga sidan utginge, eller genom uraktlåtande av denna successionsordning uttryckligen föreskriver, förlorat successionsrätt, vare tronen ledig till nya val, och utkore då Riksens ständer ett nytt kungahus.” Upphävandet av §9 torde innebära att efter Bernadotterna kommer författningen att skrivas om i grunden.

Valet av en ny dynasti var inte reglerat i lag. Man undvek dock mäktiga (=vittförgrenade) svenska ätter. Fr o m Gustav Vasa var svenska valkungar visserligen av god ätt, men saknade egen maktbas (=de var beroende av stånden för att få något utträttat). Ibland kom de från provinserna. Ibland från något tyskt småfurstendöme. Samma för drottningarna. I det avseendet var valet av Christian August & Jean Bernadotte helt normalt. Det var viktigt med en kompetent person, men inte att personen var känd av menigheten.

¹ Corcus 2012; Salic Law 2015

² SOU 1977:5; Bramstång 1985; Tegenborg Falkdalen 2003.

Inte heller abdikeringar & vikariat var reglerade i lag, utan var regentens eget beslut, som dock måste godkännas av riksdagen. Drottning Ulrika Eleonora d.y. tilläts abdikera till förmån för sin man Fredrik I. Gustaf IV tilläts däremot ej abdikera till förmån för sin son. Karl Johan vikarierade (inofficiellt) för Karl XIII, men det ledde till protester eftersom beslutet aldrig underställts riksdagen. Karl XV vikarierade flera år för sin far under dennes sista sjukdom. Gustaf V var i tjänst till två dagar innan sin död och måste det sista året bäras in till konseljerna. Den sista konseljen var han inte ens medveten om vad som försiggick.

*

Kungahusets äktenskap regleras av successionsordningen §5 & §6. Bestämmelserna har ändrats över tid:

- 1810 styrde regenten enväldigt över kungahusets äktenskap: ”Ingen Prins [eller prinsessa] af det Konungliga Huset, det vare sig Kron-Prins, Arf-Furste eller Furste, må gifta sig utan Konungens wetskap och samtycke. Sker det ändock; hafwe han förverkat arfsrätt til Riket både för sig, barn och efterkommande.”
- 1937 fick statsråden ett ord med i sammanhanget: ”Ingen prins [eller prinsessa] av det konungliga huset, det vare sig kronprins, arvfurste eller furste, må gifta sig, med mindre Konungen, *sedan statsrådets tankar inhämtats*, därtill lämnat samtycke. Sker det ändock; have han förverkat arvsrätt till riket både för sig, barn och efterkommande.”
- 1979 fick regeringen t o m vetorätt: ”Prins och prinsessa av det kungl. huset må ej gifta sig, *med mindre regeringen* på hemställan av Konungen därtill *lämnat samtycke*. Sker det ändock, have han eller hon förverkat arvsrätt till riket för sig, barn och efterkommande.”

1937 års formulering lämnade ett kryphål för regenten själv att gifta sig med den han eller hon ville. Nuvarande praxis har förvandlat §5 & §6 till en formalitet. När det begav sig stod dock valet för kungahusets medlemmar mellan att gifta sig enligt ”kravspecifikationen” eller inte alls. Den kvinnliga motparten skulle vara:

- Utländsk
- Helst lutheran
- Av kunglig börd

Bara det första av kraven stod formulerat i regeringsformen. Det var regenten & hans regering som enligt §16 skulle vara lutheraner. Ej drottningen. Bernadotternas två första drottningar Desirée & Josefina var katoliker. Gustaf VI:s två gemål prinsessorna Margareta 1905 & Louise 1923 tillhörde anglikanska kyrkan. Prins Wilhelms gemål 1908 storfurstinnan Maria Pavlovna d.y. var rysk-ortodox. Inte så populärt men inte mot lagen. Regeringens religiösa tro förlorade med tiden sin betydelse. T ex Hjalmar Branting godkändes 1917 som finansminister trots sin uttalade ateism.

Bördskravet upplevdes inte i början som orimligt. Även adeln i övrigt undvek mesallianser. Praxis kom dock under 1800-talet att skärpas så att det inte räckte för kungahuset att gifta sig adligt utan att bruden eller brudgummen måste vara kunglig. I lagen fanns ingen bestraffning

utöver att utgå ur tronföljden men konsekvenserna skärptes under Gustaf V & Gustaf VI till att förlora bördstitel, apanage, ordnar, pass och t o m att uteslutas ur familjegemenskapen. Allt eftersom kungahuset förlorade sin reella makt upplevdes det som allt viktigare att poängtera exklusiviteten. Andra länder hade en konstruktion *morganistiskt* äktenskap utan arvsrätt för barnen för att hantera konflikten mellan börd och känsla – dock ej Sverige.³ Fem svenska prinsar har på detta sätt förlorat arvsrätten, en under Oscar II, fyra under Gustaf V.

Denna & andra bestämmelser fanns där för att tvinga in kungahusets medlemmar i sina ofta obehagliga politiska roller. Utomlands kallas de "House rules" eller "House Law" (svenska "Familjelagar", "Husrätt", "Monarkrätt" eller "Tronlag").⁴ Ett exempel är den brittiska "Royal Marriage Act 1772".⁵ Lagen gav regenten rättighet att som släktöverhuvud bestämma över sina släktingars äktenskap och hade tillkommet för att höja det brittiska kungahusets status. Den innebar i korthet att alla kungahusets äktenskap måste godkännas av regenten personligen för att anses giltiga. Med brittiska kungahuset avsågs ättlingar till George II – med tiden en avsevärd skara. Lagen gällde inte ättlingar som fyllt 25 men deras äktenskap kunde förbjudas av parlamentet. Grundkraven för tillåtna äktenskap var hög (helst kunglig) börd, protestantisk religion (enligt "Act of Settlement 1701") & oförvitlig vandel. Hög börd var dock inte ett absolut krav för de längre bort belägna i tronföljden. Det fanns inga sanktioner utöver det att äktenskapet inte godkändes. Personen behöll sin plats i tronföljden men deras ättlingar utgick. Personer som medverkat till äktenskapet kunde dock straffas.

Motsvarande särlagstiftning fanns i andra monarkier men var ofta hemlig. Tysklands och Österrikes tronlagar blev offentliga först när deras monarkier avskaffades. Tillämpningen var ofta underkastad statsnyttan och monarkens godtycke. Särskilt Ryssland var känt för sin godtyckliga tillämpning.

* * *

Almanach de Gotha

Kunglig börd definierades enligt den europeiska adelskalendern Almanach de Gotha (1763-1944). Före Wienkongressen räknade de Gotha med två grupper: (1) Regerande furstehus oavsett titel (t ex kejsare, kung, storhertig, hertig, prins, kurfurste, markgreve/markis, lantgreve, pfalzgreve & påve). (2) Övriga furstehus.

Efter Wienkongressen räknade de Gotha med sex grupper: (1) Regerande furstehus av högre rang (kejsare, kung & storhertig). (2) Regerande furstehus av lägre rang (prins & hertig). (3) Detroniserade (moderna) furstehus oavsett rang. (4) Historiska (engelska: mediatized) furstehus av högre rang (med titlar härrörande från det Tysk-romerska riket 962-1806: kurfurste & lantgreve). (5) Historiska furstehus av lägre rang (med titlar härrörande från Frankerriket med efterföljare 481-843: markgreve|markis & pfalzgreve.) (6) Övriga europeiska adelsätter (greve, halvgreve|vicomte, friherre|baron, obetitlad) & utomeuropeiska adelsätter.

De historiska furstehusen av högre rang betraktades från 1877 i äktenskapssammanhang som likvärdiga med de regerande & de detroniserade furstehusen. Icke så de historiska furstehusen

³ Velde 2015.

⁴ Kjellén 1890; Varenius 1924; Bramstång 1990; House Law 2015.

⁵ "Royal Marriages act 1772", 2015.

av lägre rang som av de Gotha degraderades till en övrig-grupp. Ytterligare – mestadels icke-tyska – släkter delade detta öde.

Redaktionen och tryckpressarna för Almanach de Gotha fanns i den tyska delstaten Gotha (därav namnet). När ryssarna 1945 ockuperade delstaten gjorde de affär av sin republikanska ideologi genom att förstöra tryckpressarna och arkivet. 1998 återupptogs publiceringen av en London-baserad firma. Eftersom numera inga nya släkter tillkommer och släktskap räknas från mannens sida sjunker antalet furstesläkter, men långsamt.

Sista gången Almanach de Gotha återopades för svenska förhållanden var när Gustaf (VI) skulle gifta om sig med Louise von Battenberg. I samband med att familjen bytte namn till Mountbatten hade hennes far måste avsäga sig prinstiteln och acceptera den lägre rangen markis. Dottern var således enligt Almanach de Gotha ej kunglig nog för ett jämbördigt gifte. Det var också detta att hennes farmor Julia von Hauke (1825-1895) inte var av kunglig börd utan först genom ett dekret blivit prinsessa av Battenberg. Detta uppmärksammades av professorn i juridik Carl Axel Reuterskiöld och ledde till att UD kände sig tvungen att utreda frågan. Gustaf V hade redan gett sin tillåtelse till äktenskapet, så det upplevdes som en lättnad att varken UD eller engelska regeringen hade invändningar. Även prinsessan Birgittas äktenskap med prins Johann Georg av Hohenzollern-Sigmaringen (som tillhörde ett mediatiserat tyskt furstehus; det uppgick 1850 i Preussen) accepterades och Birgitta fick behålla sin svenska prinsesstitel.

Beviskraven för att de äldre ätterna överhuvudtaget existerat var länge blygsamma. Wienkongressen innebar en första rensning av vilka ätter som skulle anses som legitima och därför hade rätt till egna riddarordnar m m. En andra rensning gjordes 1962 av Internationella kommissionen för riddarordnar (IKR) med prins Bertil som ordförande.

*

Den europeiska adelns storlek har visat sig svår att beräkna. I Frankrike uppgick den 1789 till mellan 110-400 tusen varav dock bara 4-4.5 tusen var förmögna ”slottsägare”. 1815 var den av terrorn & krigen reducerad till mellan 30-200 tusen. Dess andel av befolkningen varierade stort. Under 1800-talet: I Finland 0.1-0.2 procent. I Sverige 0.4 procent. I Polen 8-15 procent. I Spanien ännu högre. De europeiska de Gotha-släkterna kategori 1-4 krympte under 1800-talet (reservation för dålig statistik) till 2 à 3 tusen personer, vilket innebar cirka fem äktenskapskandidater per prins eller prinsessa. Detta verkar väl lågt men tycks ha berott på att ätten följer männen & dessa hade decimerats av kriget.⁶

Den begränsade äktenskapsmarknaden gjorde att kusinäktenskap var vanliga. Omfattningen var sådan att det fanns en icke obetydlig risk för att recessiva anlag tog överhanden. Vanligast var att barnen fick blödarsjuka, vilket inträffade både i det ryska & det engelska kungahuset. Mera spektakulära var Habsburgarnas missbildningar, som t o m ledde till flera fall av allvarlig utvecklingsstörning.⁷

Motsvarande farhågor fanns vid kusinäktenskapet 1929 mellan prinsessan Märtha av Sverige & kronprins Olav av Norge. Märthas far & mor var kusiner. Likaså Märtha & Olov.

⁶ Wasson 2006; Caputo 2014.

⁷ Alvarez m fl. 2009.

Skriverierna om saken upplevdes som så besvärande att norska hovet konsulterade en genetiker Otto Lous Mohr som dessbättre förklarade att risken i deras fall var obetydlig.

* * *

Bernadotte-dynastin

1974 bestod Bernadotterna av 128 levande personer medräknat barn, kusiner, sysslingar & bryllingar till någon regent.⁸ Så många stod dock inte i tronföljden som de facto utgjordes av regentens söner och sonsöner. 1974 inskränktes tronföljden till kung Carl Gustaf, prins Bertil och deras (eventuella) ättlingar i rakt nedstigande led & det förekom diskussioner om att detta var slutet.

Kungafamiljen har dock återhämtat sig & räknade 2018 15 personer. Carl Gustaf är Bernadotte-dynastins familjeöverhuvud, och bestämmer (så gott det går) över sina barns privatliv. De ingiftas lämplighet har diskuterats. Drottning Silvias far visade sig ha varit medlem av nazistpartiet. Prins Daniel & prinsessan Sofia hade en lågborgerlig familjebakgrund. Christopher O'Neill ville inte bli svensk prins & avstå från sin yrkesutövning. Med så många medlemmar har KU startat en utredning om vilka som får representera Sverige & därför är berättigade till apanage (se nedan).

Äktenskapen med Daniel Westling & Sofia Hellqvist har även diskuterats i politiska termer, som allianser mellan Bernadotterna & den rojalistiska delen av borgerligheten – Svensk Damtidnings läsekrets. Sociologen Irene Wennemo på LO uttryckte det efter bröllopet som att familjen Westling var medelklass men inte en gammal ond undergiven borgerlig medelklass utan en ny självmedveten socialdemokratisk medelklass som accepterade Victoria som en av dem.⁹ Hur det nu är med detta har alla kungabarnen det gemensamt att deras föregående förhållande fallerat därför att partnern inte velat underkasta sig kraven. Daniel Collert ansåg att hovlivet gjort Silvia slut i huvudet & Victoria sjuk. Dessutom ville han inte spela andrafiolen i äktenskapet. Emma Pernald & Jonas Bergström ville fortsätta sina yrkeskarriärer. Efterföljarna ansåg giftermålet en ära (Westling), ett karriärsteg (Hellqvist) eller avböjde prinsvärdigheten (O'Neill).

2019 beslutade kung Carl Gustaf att prins Carl Philips & prinsessan Madeleines barn tillhörde kungafamiljen men inte kungahuset. Eftersom de fick behålla sina titlar spred sig en viss förvirring om konsekvenserna. Konsekvenserna var att barnen: (1) Utgick ur successionsordningen. (2) Inte var berättigad till apanage. (3) Inte fick representera kungahuset i dess officiella funktion (=uppdrag med anknytning till statschefen). (4) Men fick representera kungahuset i en privat funktion (=hedersuppdrag). För en gångs skull var kungahuset & Republikanska föreningen (RepF) överens. Både RepF, prins Carl Philip & prinsessan Madeleine upplevde det som positivt att barnen återfick sin medborgerliga rätt att fritt utforma sina liv.¹⁰ Kungahusets entusiasm är för att förstå. Genom att begränsa dess storlek begränsade man även dess inflytande.

*

Kvinnlig tronföljd

⁸ Rosvall 2010.

⁹ Irene Wennemo. Olle Westling är en seger för den svenska modellen. Newsmill, 2010-06-23.

¹⁰ Madeleines och Carl Philips barn kommer inte att tillhöra kungahuset. <svt.se> (2019-10-07).

Kognatisk & könsneutral tronföljd infördes i två steg enligt utländskt exempel: 1936 införde England kognatisk tronföljd. Elisabeth II:s trontillträde ledde till motsvarande svensk-dansknorska diskussioner. Sverige avstod, Danmark införde kognatisk tronföljd 1953 & Norge 1971. Sverige införde könsneutral tronföljd 1980, Norge 1990, Danmark 2009 & England 2011. Danskarna folkomröstade om 1953 års beslut. I Sverige lade de socialdemokratiska riksdagsledamöterna 1980 ned sina röster. Oklart hur det gick till i Norge.

I Sverige förekom från 1952 riksdagsmotioner¹¹ & debattinlägg¹² i ämnet. Alla partier var positiva till jämställdhetsaspekten av kvinnlig tronföljd, men republikanerna var negativa till att godkänna ett förslag som innebar att det monarkiska statskicket skulle bestå under lång tid framåt & dessutom vara ett indirekt erkännande av monarkin som system. Med rösterna 151-148 beslöts dock om en utredning av frågan. Denna blev klar 1977.¹³ Utredningen påpekade bl a att:

- Ett ingifte i en utländsk dynasti innebär en risk för en de facto personalunion mellan länderna. Det bör därför finnas en bestämmelse om att prinsgemålet skall vara svensk medborgare. (Någon sådan bestämmelse infördes aldrig men regeringen fick vetorätt.)
- Successionsordningen bör ändras så att tronföljaren kan gifta sig med enskild svensk man eller dotter, även med risk att kungahusets särart försvagades. (Infördes.)
- Könsneutral arvsföljd skall ej tillämpas retroaktivt, utan börjar med Carl XVI Gustaf:s efterkommande. (Infördes.)
- Endast kunga- & prinsbarn (drottning- & prinsessbarn) skall stå i arvsföljden. Ej ingifta eller deras släktingar. (De facto.)
- I framtiden måste släkttredet beskäras. Endast regentens närmaste släktingar skall ha en statsrättslig särställning. (De facto.)

Eftersom successionsordningen är en grundlag, måste den godkännas av två successiva riksdagar. 1978 godkändes den 1:a gången. 1979 godkändes den 2:a gången. Under tiden föddes prins Carl Philip. Eftersom Carl Philip föddes innan den nya successionsordningen hunnit träda i kraft förekom protester att det var han som var den laglige tronarvingen. Inte Victoria. Dessa invändningar traderas fortfarande. 1985 var det 25 procent av befolkningen som hellre ville ha Carl Philip som tronföljare¹⁴. 2009 hade dock stödet sjunkit till 12 procent.¹⁵ Carl Gustaf hjälpte inte upp situationen genom att han offentligt beklagade sig över lagändringen & den retroaktiva tillämpningen. Han växlade mellan att han kunde acceptera kognatisk tronföljd som i England-Danmark-Norge & att ”jobbet är för tungt för en flicka”.¹⁶

*

”Maklöshet, ditt namn är kvinna!”

2003 publicerade Karin Tegenborg Falkdalen en avhandling ”Kungen är en kvinna” om våra två kvinnliga regenter Kristina & Ulrika Eleonora. Båda hade erhållit sina ämbeten i egenskap av ”sista reserv” & båda abdikerade. Tegenborg tolkar det som att förväntningarna på ämbetet

¹¹ Ingrid Gärde Widemar (fp) & Elis Håstad (h). Om införande av arvsrätt till tronen för kvinnliga medlemmar av konungahuset. Motion 1952:320, 2:a kammaren.

¹² Herlitz 1963; Lagerroth 1966; Tarras-Wahlberg & Treslow 1968.

¹³ SOU 1977:5.

¹⁴ Hänt i Veckan, 1986:6.

¹⁵ Johanna Hellsten. Abdikera, Kungen! Aftonbladet, 2009-02-27, s. 8.

¹⁶ Kirstio Kallio. Kvinnan ska stanna vid spisen. Svensk Damtidning, 1972:31.

var alltför manligt kodade för att det skulle kunna innehas av en kvinna. Dagens drottningar skulle ha det lättare:¹⁷

”Det ligger i sakens natur att denna nya roll, utan konkreta maktbefogenheter men med desto större medial karisma och med associationer till såväl rojalistisk strålgans som nationell moderlighet, är lättare att förena med en drottningens traditionella ämbetsutövning än med en kungs. Lägg därtill den sagoatmosfär som förknippas med prinsessor, och som är övertydlig i många småflickors uppväxtmiljö, och det ter sig helt följdriktigt att den era av drottningar som statsministern har förutspått kommer att gynna monarkin.”¹⁸

¹⁷ Fransson 2012.

¹⁸ Dick Harrison. Perspektiv [på] kvinnliga regenter. Svenska Dagbladet, 2012-02-25, s. 9.

Referenser

- *Alvarez, Gonzalo, Ceballos, Francisco C & Quinteiro, Celsa. (2009.) The Role of Inbreeding in the Extinction of a European Royal Dynasty. *PloS ONE*, 2009:4 (vol. 4). <journals.plos.org> (2018-01-01).
- *Bramstång, Gunnar. (1985.) Kvinnlig tronföljd : En tillbakablick utifrån vår nuvarande successionsordning. Stockholm: Skrifter utgivna av Institutet för rättshistorisk forskning, serie 2, Rättshistoriska studier, band 11, ss. 20-54.
- *Bramstång, Gunnar. (1990.) Tronrätt, bördstitel och hustillhörighet : Några anteckningar. Skrifter utgivna av Juridiska föreningen i Lund.
- *Caputo, Salvatore. (2014.) Who is Noble included in Almanach de Gotha : History of Europe's Nobility Reference Book. <nobility-association.com> (2017-01-01).
- *Corcus, Christine Alice. (2012.) From Agnatic succession to absolute primogeniture : The shift to equal rights of succession to thrones and titles in the modern european constitutional monarchies. I: *Michigan State Law Review*, 2012:1587, ss. 1587-1670. <digitalcommons.law.msu.edu> (2018-01-01).
- *Fransson, Simon. (2012.) Kungahuset i veckopressen. En studie av feminiseringen av kungahuset från 1950 till idag. Lunds universitet: Historiska institutionen.
- *Herlitz, Nils. (1963.) 1969 års regeringsform : Kommentrar till författningsutredningens förslag. Stockholm: Norstedt.
- *House Law. (2015.) <en.wikipedia.org> (2015-01-01).
- *Kjellén, Rudolf. (1890.) Prins eller enskild man? Några ord i en statsrättslig fråga. *Ny svensk tidskrift*, 1890:1, ss. 45-59.
- *Lagerroth, Fredrik. (1966.) Kvinnlig tronföljd. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 1966:1 (vol. 69), ss. 1-40.
- *Rosvall, Ted. (2010.) Bernadotteättlingar. Falköping: Rosvall Royal Books.
- *"Royal Marriages Act 1772." (2015.) <en.wikipedia.org> (2015-01-01).
- *Salic law. (2015.) <en.wikipedia.org> (2015-01-01).
- *SOU 1977:5. Kvinnlig tronföljd : Betänkande av utredningen om kvinnlig tronföljd. Stockholm.
- *Tarras-Wahlberg, Björn & Treslow, Kjell. (1968.) Kan kungadömet bevaras? : ett inlägg rörande monarkins ställning, republikdebatten och författningsfrågorna. Stockholm, 1968.
- *Tegenborg Falkdalen, Karin. (2003.) Kungen är en kvinna : Retorik och praktik kring kvinnliga monarker under tidigmodern tid. Umeå universitet: Institutionen för historiska studier.
- *Varenius, Otto. (1924.) § 5 S.O. *Statsvetenskaplig tidskrift* 1924:3, ss. 198-213.
- *Velde, François. (2015.) Unequal and Morganatic Marriages in German Law. <heraldica.org> (2015-01-01).
- *Wasson, Ellis Archer. (2006.) *Aristocracy and the Modern World*. Basingstoke [England]: Palgrave Macmillan.